

Uppsägning av lån till omedelbar betalning

- uppföljning av regler

**Uppsägning av lån till
omedelbar betalning**

Innehåll

Sammanfattning	7
1. Inledning	9
1.1 Bakgrund och syfte	9
1.2 Avgränsningar och rapporens struktur	9
2. Uppsägning av lån	10
2.1 Varför infördes möjligheten att säga upp lån?	10
2.2 När kan ett lån sägas upp till omedelbar betalning?	10
2.3 Arbetsrutin vid uppsägning av lån	11
3. Ärenden som hittills har utretts för uppsägning	13
4. Inbetalningar från låntagarna	16
4.1 Inbetalda belopp	16
4.2 Kvinnor betalar in högre belopp än män	16
4.3 Ganska hög andel betalar i Norge	17
4.4 De med högre skulder betalar in mer	20
4.5 Störst inbetalningar från låntagare i 40-årsåldern	21
5. Diskussion och slutsatser	22
5.1 Få ärenden har hittills utretts	22
5.2 Vilka har varit föremål för utredning av uppsägning av lån?	22
5.3 Har det blivit enklare att driva in ärenden i utlandet?	22
5.4 Möjligheten driva in studielånet påverkar betalningsviljan	23
5.5 Låntagare med högre skulder betalar in mer	23
5.6 Hur mycket tid ska CSN lägga på ärendena innan uppsägning?	23
Referenser	25

Sammanfattning

För att effektivisera indrivningen av fordringar främst för låntagare bosatta utomlands infördes den 1 juli 2010 regler som gör det möjligt att säga upp studielånet till omedelbar betalning.

Till och med den 31 augusti 2014 har CSN utrett 296 ärenden om uppsägning av lån och 82 låntagare har fått sina lån uppsagda.

Hittills har CSN enbart utrett ärenden för uppsägning av lån för låntagare som är eller var bosatta i Norge, Finland, Danmark, Storbritannien och USA.

En slutsats hittills är att möjligheterna att driva in skulder tycks betyda ganska mycket för låntagarnas agerande när ett lån sägs upp. I länder där det är förhållandevis enkelt att driva in en skuld – Sverige, Norge och Finland – är det en jämförelsevis hög andel av låntagarna som betalar in på lånet efter uppsägningen. I länder där det är svårare att driva in skulden, exempelvis i USA och Storbritannien, är det en låg andel som betalar efter uppsägning.

Ytterligare en slutsats av det hittillsvarande arbetet med uppsägning av lån är att det verkar mest effektivt att arbeta med lite högre skulder. Bland låntagare med högre skulder (över 300 000 kronor) tycks utfallet bli bäst, både när det gäller andelen som betalar och när det handlar om inbetalda belopp.

Av uppföljningen framgår även bl.a. följande:

- Flest lån har sagts upp för låntagare bosatta i Norge.
- Kvinnor som fått sitt lån uppsagt betalar oftare in på sin skuld efter uppsägning jämfört med männen.
- Mest pengar har kommit in från låntagare som är bosatta i Norge och Storbritannien. Inga inbetalningar har kommit in från Danmark.

1. Inledning

1.1 Bakgrund och syfte

För att effektivisera indrivningen av fordringar främst för låntagare bosatta utomlands infördes den 1 juli 2010 regler som gör det möjligt att säga upp studielånet till omedelbar betalning.

Möjligheten att säga upp ett lån till omedelbar betalning ska bara användas i undantagsfall och i de fall där låntagaren trots påminnelser och krav inte betalar årsbeloppet. Denna rapport har för avsikt att belysa effekterna av införandet av bestämmelsen.

1.2 Avgränsningar och rapporens struktur

Uppdragsgivare är Åke Svensson, chefsjurist och avdelningschef för rättsavdelningen.

I arbetet med uppföljningen har deltagit Helena Fällman och Ulrika Åsemar (båda rättsavdelningen), Anna-Carin Eriksson (produktionsstöd inbetalning), Ulf Ståhl inbetalningsavdelningen, Carl-Johan Stolt och Lars- Olov Bergkvist (båda utvärderings- och statistikkontoret).

I rapporten studerar vi de knappt 300 ärenden som utretts för uppsägning till och med augusti 2014. Bara ärenden där låntagaren fått en avisering om den påbörjade utredningen är medtagna i studien.

Inledningsvis går vi igenom bakgrunden till att bestämmelsen om uppsägning av lån till omedelbar betalning infördes. Därefter följer en kort beskrivning av bestämmelsen och CSN:s arbete och rutiner. Vi går även igenom de ärenden som har utretts för uppsägning respektive har sagts upp. Sist följer en sammanfattande diskussion.

2. Uppsägning av lån

2.1 Varför infördes möjligheten att säga upp lån?

Det huvudsakliga syftet med att införa en möjlighet att säga upp lån till omedelbar betalning var att effektivisera indrivningen av studielån i utlandet.¹ Innan möjligheten infördes kunde enbart förfallna årsbelopp avseende studielån och annuitetslån drivas in. Ett årsbelopp kan kvarstå obetalt under innevarande år och under de tre efterföljande åren. Därefter upphör debitering och beloppet tas bort från betalningsplanen. Systemet med att debiteringen av belopp efter en viss tidpunkt upphör, medför att det totala förfallna beloppet för en låntagare förändras över tid och det påverkar möjligheten att driva in beloppet utomlands. CSN riskerar även att behöva gå till domstol vid upprepade tillfällen beträffande en och samma låntagare. Genom att införa en möjlighet att säga upp lånet till omedelbar betalning kan detta problem undvikas och fordran kan fastställas i en enda process.

I propositionen nämns inte något om att regeln förväntas leda till ökad betalningsmoral. Det sägs dock att regeln bara ska användas i undantagsfall och för låntagare som trots påminnelser och krav inte har betalat.

CSN uppfattning är att hotet om att ett lån kan sägas upp till omedelbar betalning, om inte kravet betalas, även är ett redskap för att få låntagare att betala på studielånet.

2.2 När kan ett lån sägas upp till omedelbar betalning?

För att ett lån ska kunna sägas upp till omedelbar betalning krävs att låntagaren fått påminnelser och krav och trots det inte betalat årsbeloppet.² CSN ska enligt förarbetena även säkerställa att låntagaren nåtts av försändelserna. Vidare ska ett helt årsbelopp kvarstå obetalt. Regeln är tillämplig både för låntagare bosatta i Sverige och för låntagare bosatta i utlandet. I Sverige har CSN goda möjligheter att driva in betalningar via Kronofogdemyndigheten. För låntagare bosatta i Sverige så bör det därför endast i undantagsfall finnas skäl att säga upp ett lån till omedelbar betalning.³

När ett studielån har sagts upp till omedelbar betalning gäller inte längre några trygghetsregler, men det finns vissa – om än begränsade – möjligheter att bevilja en betalningsplan.

¹ Prop. 2009/10:141.

² 4 kap 27 a § studiestödslagen (1999:1395). Motsvarande bestämmelse för studielånen finns i punkten 19 i övergångsbestämmelserna till studiestödslagen (1999:1395). Det finns även en möjlighet att säga upp studiemedel till omedelbar betalning vilket regleras i 8 kap 52 § studiestödslagen (1973:349 i dess äldre lydelse) samt i punkten 18 i övergångsbestämmelserna till studiestödslagen (1988:1395). För studiemedelsskulderna ställs dock inte samma krav. Det räcker att låntagaren inte betalat i rätt tid.

³ Prop. 2009/10:141.

2.3 Arbetsrutin vid uppsägning av lån

CSN har beslutat om rutiner för hur handläggaren ska gå tillväga vid utredningen av ett lån som är aktuellt att sägas upp till omedelbar betalning.⁴

I första hand ska handläggaren kontrollera att CSN har skickat två påminnelser och ett krav och att minst ett helt årsbelopp är förfallet till betalning. Därutöver sker följande kontroller innan ett lån sägs upp till omedelbar betalning:

- att påminnelser och CSN-krav inte har kommit i retur
- att alla handlingar finns i ärendet
- att lånet enligt svensk rätt inte är preskriberat
- att minst ett årsbelopp är obetalt och förfallet till betalning
- att det inte finns fastighetsinnehav i Sverige
- att det inte finns kapitalinkomster i Sverige

I vissa fall behöver handläggaren göra en fördjupad utredning för att undersöka om adressen är korrekt eller för att hitta kontaktvägar att nå låntagaren. En annan anledning att göra en fördjupad utredning kan vara att handläggaren behöver uppgifter för att kunna bedöma vilka åtgärder som ska vidtas i den fortsatta handläggningen av det obetalda beloppet. I dessa fall kan handläggaren ta hjälp av sökningar via Internet. Uppgifterna som tas fram vid utredningen sparas i ett utredningsunderlag.

Om handläggaren efter genomförda kontroller bedömer att villkoren för uppsägning är uppfyllda skickas ett kravbrev ut. Kravbrevet omfattar samtliga förfallna belopp och förfalldatumet sätts till den sista bankdagen i nästkommande månad. Av kravbrevet framgår följande:

”Du har trots tidigare påminnelser och krav ännu inte betalat till CSN. Om du inte betalar kommer ditt lån att sägas upp till omedelbar betalning. Det innebär att du måste betala hela din skuld på en gång.

För att inte lånet ska sägas upp till omedelbar betalning, måste du betala beloppet nedan. Din betalning ska ha kommit in till CSN senast den XX.”

Det finns inte någon information om trygghetsregler som t.ex. möjligheten att ansöka om att få betala ett lägre belopp.

När kravbrevet har förfallit till betalning försöker handläggaren vid minst tre tillfällen att kontakta låntagaren. Syftet med kontaktförsöken är att få låntagaren att börja betala på sitt studielån samt att informera om möjligheterna till nedsättning och omräkning av årsbeloppet med utgångspunkt från inkomsten. CSN kan avstå från att säga upp lånet om det vid kontakterna visar sig att låntagaren saknar betalningsförmåga.

⁴ Rutinhandbok för återbetalning kap. 4D

Om handläggaren trots tre försök att nå låntagaren inte får kontakt kan lånet sägas upp till omedelbar betalning. Uppsägning sker dock inte om vi är osäkra på om låntagaren nåtts av våra försändelser. Det kan t.ex. vara i en situation där CSN trots att vi inte har fått returer får andra indikationer på att låntagaren inte befinner sig på den adress som vi använt. Ibland används externa adressökningsföretag för att säkerställa att vi har rätt adress.

När beslutet om uppsägning fattas sätts förfallodatomet på den uppsagda skulden till närmaste månadsskifte, dock minst 30 dagar framåt i tiden. Om låntagaren inte betalar den uppsagda skulden överlämnas ärendet för inkasso. Inkassobyrån skickar därefter ett kravbrev och inleder därefter rättsliga åtgärder om låntagaren inte betalar kravet. Med hänsyn till det kommer de flesta betalningarna på det uppsagda lånet in via inkassobyrån. Om låntagaren har flyttat och är bosatt i Sverige sker indrivning via Kronofogdemyndigheten.

3. Ärenden som hittills har utretts för uppsägning

Möjligheten att säga upp lån till omedelbar betalning infördes den 1 juli 2010. För lånetypen studiemedel fanns möjligheten även tidigare, men användes sparsamt. Totalt har CSN utrett 296 ärenden om uppsägning av lån till och med den 31 augusti 2014.⁵ De utredningar som gjorts avser alla lånetyper. Av de inledda 296 ärendena avsåg 160 kvinnliga låntagare (54 procent) och 136 manliga låntagare (46 procent).

Tabell 1 Nuvarande bosättningsland för låntagare som utretts för uppsägning¹

	Kvinnor	Män	Totalt
Storbritannien	42	48	90 (30 %)
Norge	29	39	68 (23 %)
Finland	29	11	40 (14 %)
Danmark	21	10	31 (10 %)
USA	16	14	30 (10 %)
Saknas ²	10	8	18 (6 %)
Sverige	13	5	18 (6 %)
Malta	0	1	1 (0 %)
Totalt	160	136	296 (100 %)

¹ Samtliga låntagare var bosatta i Norge, Finland, Danmark, Storbritannien eller USA vid tidpunkten för utredningens början.

² Visar bosättning den 31 augusti 2014. Bland de som får uppgiften Saknas är det främst personer som saknar giltig adress den 31 augusti 2014. I undantagsfall kan det vara person som inte hade någon skuld till CSN den 31 augusti 2014.

Flest utredningar om uppsägning har inletts för låntagare som bor i Storbritannien. Dessa står för nästan en tredjedel av samtliga påbörjade ärenden där en låntagare har aviserats om att skulden är aktuell för uppsägning. CSN har haft som arbetsrutin att enbart jobba med uppsägning av lån i de länder där CSN har inlett rättsliga processer eller har fungerande rutiner för att inleda rättsliga åtgärder. Det innebär att utredningar om uppsägning enbart startas i Norge, Finland, Danmark och Storbritannien. I USA arbetar CSN för närvarande med att få igång de rättsliga processerna och ett antal lån har därför sagts upp även i USA.

Låntagarnas sammanlagda skuld för ordinarie studielån uppgick i augusti 2014 till 98 miljoner kronor. De hade även återkravsskulder motsvarande 1,3 miljoner kronor. Den samlade skulden vid utredningens start uppgick därmed till ca 100 miljoner kronor.

⁵ Påbörjade utredningar där låntagaren av något skäl inte har fått något kravbrev finns inte med i denna redovisning eftersom det i dessa fall inte går att säga något om hur låntagaren agerar under hot om uppsägning.

Drygt hälften av låntagarna hade en skuld som var lägre än 300 000 kronor och knappt hälften hade en skuld som översteg 300 000 kronor då utredningen om uppsägning av lånet påbörjades. En fjärdedel av låntagarna hade en skuld som var lägre än 100 000 kronor. De förfallna betalningarna uppgick vid utredningsstarten till ca 10 miljoner kronor. Det innebär att ungefär 10 procent av den totala låneskulden var förfallen till betalning.

Av låntagarna var 36 procent yngre än 40 år, 42 procent var mellan 40 och 49 år och 22 procent var 50 år eller äldre.

En utredning om uppsägning av lån kan avslutas av olika orsaker. I de flesta fall avslutas en utredning med att lånet sägs upp. Andra vanliga orsaker att avsluta en utredning är att CSN kommer överens med låntagaren om en betalningsplan eller att låntagaren betalar sin skuld.

Tabell 2 Status på ärendena den 31 augusti 2014

	Antal
Avslutat p.g.a. att adress saknas	8
Avslutat p.g.a. betalningsplan	13
Avslutat p.g.a. att krav har betalats	8
Avslutat p.g.a. uppsägning	82
Avslutat p.g.a. övrig anledning ¹	30
Ärende öppet	155
Totalt	296

¹ De flesta av dessa ärenden har avslutats på grund av att CSN inte inom rimlig tid hunnit med att utreda om skulden ska sägas upp till omedelbar betalning.

De flesta påbörjade utredningar om uppsägning var fortfarande pågående i augusti 2014. Av de som hade avslutats var 82 avslutade på grund av att lånet sagts upp.

Tabell 3 Status på ärendena den 31 augusti 2014, fördelat efter nuvarande bosättning

	Avslutat p.g.a. att adress saknas	Avslutat p.g.a. betalningsplan	Avslutat p.g.a. att krav har betalats	Avslutat p.g.a. uppsägning	Avslutat p.g.a. övrig anledning	Ärende öppet	Totalt
Storbritannien	2	6	1	15	10	56	90
Norge	0	3	5	25	2	33	68
Finland	0	0	0	15	0	25	40
Danmark	0	0	0	9	2	20	31
USA	0	1	0	12	5	12	30
Saknas	6	0	0	3	5	4	18
Sverige	0	3	2	3	6	4	18
Malta	0	0	0	0	0	1	1

Flest ärenden har sagts upp till betalning i Norge, följt av Finland och Storbritannien. Andelsmässigt har högst andel av de utredda ärendena resultaterat i en uppsägning i USA (40 procent), följt av Finland (38 procent) och Storbritannien (37 procent).

4. Inbetalningar från låntagarna

4.1 Inbetalda belopp

Målet med att utreda lån för uppsägning och att säga upp dem för omedelbar betalning är givetvis att låntagarna ska betala tillbaka lånen. Möjligheten för CSN att säga upp ett lån till omedelbar betalning kan ses som ett påtryckningsmedel för att få låntagaren att betala.

Tabell 4 Inbetalda belopp, kronor

Inbetalt efter utredningens början men innan lån ev. sagt upp	Inbetalt efter uppsägning	Totalt inbetalt
1 993 670	3 049 967	5 043 637

Efter utredningens början men innan en eventuell uppsägning har de låntagare som utretts för uppsägning betalat in knappt 2 miljoner kronor. Efter att lån har sagts upp har det kommit in drygt 3 miljoner kronor. Sammanlagt har de låntagare som har utretts således betalat in ca 5 miljoner kronor.

4.2 Kvinnor betalar in högre belopp än män

Det finns skillnader mellan könen när det handlar om att betala på sina lån.

Tabell 5 Inbetalningar från låntagare som utretts för uppsägning, fördelat efter kön

	Antal	Betalat under utredning (andel)	Betalat efter uppsägning (andel)	Betalat något (andel)	Genomsnittlig inbetalning (kr), samtliga	Genomsnittlig inbetalning (kr), de som betalat något	Totalt inbetalt, mnkr
Kvinnor	160	28 (18 %)	14 (9 %)	41 (26 %)	20 700	80 800	3,3
Män	136	33 (24 %)	6 (4 %)	38 (28 %)	12 700	45 600	1,7

En något högre andel av männen som har utretts för uppsägning har betalat på sina lån. Kvinnorna har dock i genomsnitt betalat högre belopp än männen. Från samtliga utredda kvinnor kom det i snitt in nästan 21 000 kronor och de kvinnor som gjort någon inbetalning har i genomsnitt betalat in drygt 80 000 kronor.

Tabell 6 Andel uppsagda lån och inbetalningar, fördelat efter kön

	Antal utredda	Antal uppsagda (andel av utredda)	Betalat efter uppsägning (andel av uppsagda)
Kvinnor	160	45 (28 %)	14 (31 %)
Män	136	37 (27 %)	6 (16 %)

Av de 82 lån som sagts upp avser 45 kvinnor och 37 män. Andelsmässigt är det, i förhållande till antalet påbörjade utredningar, en lika hög andel kvinnor som män som har fått sina lån uppsagda. Kvinnorna som har fått sitt lån uppsagt betalar betydligt oftare in på sin skuld efter uppsägningen, jämfört med männen. Av kvinnorna betalar 31 procent in på lånet, jämfört med bara 16 procent av männen.

4.3 Ganska hög andel betalar i Norge

Låntagare i olika länder som har utretts för uppsägning betalar in på sina lån i olika utsträckning.

Tabell 7 Inbetalningar från låntagare som utretts för uppsägning, fördelat efter nuvarande bosättning

	Antal	Betalat under utredning (andel)	Betalat efter uppsägning (andel)	Betalat något (andel)	Genomsnittlig inbetalning (kr), samtliga	Genomsnittlig inbetalning (kr), de som betalat något	Totalt in- betalat, mnkr
Storbritannien	90	25 (28 %)	2 (2 %)	27 (30 %)	16 800	56 000	1,5
Norge	68	16 (24 %)	8 (12 %)	24 (35 %)	21 900	62 200	1,5
Finland	40	3 (8 %)	6 (15 %)	8 (20 %)	12 100	60 400	0,5
Danmark	31	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0	0	0,0
USA	30	7 (23 %)	2 (7 %)	8 (27 %)	17 200	64 500	0,5
Saknas	18	0 (0 %)	1 (6 %)	1 (6 %)	800	13 900	0,0
Sverige	18	9 (50 %)	1 (6 %)	10 (56 %)	56 600	101 900	1,0
Malta	1	1 (100 %)	0 (0 %)	1 (100 %)	7 500	7 500	0,0

Störst genomsnittligt belopp har kommit in från låntagare som nu är folkbokförda i Sverige. Den här gruppen består av låntagare som var bosatta utomlands när lånet sades upp och därefter har flyttat tillbaka till Sverige. Det kan antas att en viktig orsak till att dessa låntagare betalar högst belopp är att indrivningsmöjligheterna har förbättrats när de har flyttat till Sverige.

Bland dem som alljämt är bosatta utomlands har mest pengar kommit in från låntagare i Storbritannien och Norge. Bortsett från Sverige har låntagarna i Norge i genomsnitt betalat in högst belopp. Bland dem som har gjort någon inbetalning är

dock de genomsnittliga beloppen likartade för Storbritannien, Norge, Finland och USA. Danmark utmärker sig negativt – ingen låntagare som har utretts och aviserats har gjort någon inbetalning.

Tabell 8 Andel uppsagda lån och inbetalningar, fördelat efter nuvarande bosättning

	Antal utredda	Antal uppsagda (andel av utredda)	Betalat efter uppsägning (andel av uppsagda)
Storbritannien	90	15 (17 %)	2 (13 %)
Norge	68	25 (37 %)	8 (32 %)
Finland	40	15 (38 %)	6 (40 %)
Danmark	31	9 (29 %)	0 (0 %)
USA	30	12 (40 %)	2 (17 %)
Saknas	18	3 (17 %)	1 (33 %)
Sverige	18	3 (17 %)	1 (33 %)
Malta	1	0 (0 %)	0 (0 %)

Flest lån har sagts upp för låntagare bosatta i Norge. Det är också flest av dessa som har gjort någon inbetalning efter uppsägningen – åtta låntagare har betalat efter uppsägning. Högst andel som har betalat efter uppsägning finns dock i Finland. Här har 40 procent av dem som lånet sagts upp för gjort minst en inbetalning.

Andelsmässigt sägs många lån upp i USA. Få av dem som fått sitt lån uppsagt gör dock någon inbetalning efter uppsägningen. Bara 2 av 12 har gjort någon inbetalning, vilket motsvarar 17 procent. Inte heller i Storbritannien är det särskilt vanligt att betala efter uppsägning. I Danmark har, som nämnts tidigare, det inte kommit in några inbetalningar i något av de utredda ärendena, vilket då givetvis även gäller de nio ärenden där lånet sagts upp till omedelbar betalning.

Indrivningsmöjligheterna i de olika länderna påverkar troligtvis viljan att betala lånet. Där det är svårt att driva in skulder är det också få som betalar.

Tabell 9 Genomsnittliga inbetalningar, fördelat efter nuvarande bosättning

	Inbetalt under utredning, kronor per låntagare som betalat under utredning (antal)	Inbetalt efter uppsägning, kronor per låntagare som betalat efter uppsägning (antal)
Storbritannien	35 400 (25)	313 600 (2)
Norge	32 000 (16)	122 500 (8)
Finland	14 100 (3)	73 500 (6)
Danmark	0 (0)	0 (0)
USA	40 100 (7)	117 600 (2)
Saknas	0 (0)	13 900 (1)
Sverige	29 600 (9)	752 625 (1)
Malta	7 500 (1)	0 (0)
	32 700 (61)	152 500 (20)

De som har betalat under utredningstiden, men före en eventuell uppsägning, har i genomsnitt betalat in 32 700 kronor. Låntagare i Storbritannien och USA har betalat in mer än genomsnittet.

De som betalar efter att deras lån har sagts upp till betalning betalar i genomsnitt in ganska höga belopp. I genomsnitt har de betalat in 152 500 kronor per låntagare. Det ska dock hållas i minne att det rör sig om ett fåtal låntagare, 20 stycken, som har gjort inbetalningar efter uppsägning. I det fall dessa låntagare kan fås att betala kan dock inbetalningen bli stor, ofta hela skulden.

4.4 De med högre skulder betalar in mer

Låntagare med höga studieskulder tenderar att oftare göra inbetalningar än låntagare med lägre skulder.

Tabell 10 Inbetalningar från låntagare som utretts för uppsägning, fördelat efter skuldstorlek

Skuld	Antal	Betalat under utredning (andel)	Betalat efter uppsägning (andel)	Betalat något (andel)	Genomsnittlig inbetalning (kr), samtliga	Genomsnittlig inbetalning (kr), de som betalat något	Totalt inbetalat, mnkr
0 – 99 999	72	7 (10 %)	10 (14 %)	16 (22 %)	5 800	26 000	0,4
100 000 – 299 999	89	16 (18 %)	4 (4 %)	20 (22 %)	8 900	36 400	0,8
300 000 – 999 999	118	34 (29 %)	5 (4 %)	39 (33 %)	31 400	95 200	3,7
1 000 000 -	17	4 (24 %)	1 (6 %)	4 (24 %)	7 600	32 300	0,1

Såväl andels- som beloppsmässigt har de med skulder mellan 300 000 kronor och 1 miljon kronor betalat in mest. Av dessa har en tredjedel av låntagarna gjort någon inbetalning och det i genomsnitt inbetalda beloppet för dessa är nästan 100 000 kronor. Detta överstiger med marginal inbetalningarna från låntagarna i övriga skuldintervall. Ett antal stora inbetalningar, flera gjorda efter att lånet sagts upp, drar dock upp inbetalningssnittet i kategorin.

Tabell 11 Andel uppsagda lån och inbetalningar, fördelat efter skuldstorlek

	Antal utredda	Antal uppsagda (andel av utredda)	Betalat efter uppsägning (andel av uppsagda)
0 – 99 999	72	35 (49 %)	10 (29 %)
100 000 – 299 999	89	15 (17 %)	4 (27 %)
300 000 – 999 999	118	28 (24 %)	5 (18 %)
1 000 000 -	17	4 (24 %)	1 (25 %)

Av de utredda ärendena sades 82 upp till omedelbar betalning till och med augusti 2014. Av dessa var 35 av skulderna lägre än 100 000 kronor, vilket innebär att CSN säger upp en högre andel låga skulder än höga. I detta låga skuldintervall är det också flest låntagare som gjort någon inbetalning efter att lånet sagts upp. Andelen som betalat av något på skulden efter uppsägningen är dock likartad i de olika skuldintervallen. Låntagarna tycks alltså ungefär lika benägna (eller obenägna) att betala oavsett skuldens storlek. Antalet uppsagda lån är dock så lågt att det är klokt att vara försiktig med slutsatserna.

4.5 Störst inbetalningar från låntagare i 40-årsåldern

Andelen som har gjort någon inbetalning skiljer sig inte så mycket mellan låntagare i olika åldrar, mellan 22 och 38 procent har betalat in på sitt lån från och med att CSN:s utredning startade. Det tycks dock som om låntagarna i de äldre åldersgrupperna i högre utsträckning betalar in först efter att lånet sagts upp, medan de yngre låntagarna i något högre utsträckning betalar in under utredningstiden. Detta kan dock, åtminstone delvis, vara en slump mot bakgrund av vilka ärenden som har utretts respektive sagts upp. Men det skulle också kunna visa på en tendens att äldre låntagare, som kanske inte har betalat på många år, betalar först under ett omedelbart förestående hot om indrivning av hela skulden.

Tabell 12 Inbetalningar från låntagare som utretts för uppsägning, fördelat efter ålder

	Antal	Betalat under utredning (andel)	Betalat efter uppsägning (andel)	Betalat något (andel)	Genomsnittlig inbetalning (kr), samtliga	Genomsnittlig inbetalning (kr), de som betalat något	Totalt inbetalat, mnkr
0–39 år	107	28 (26 %)	1 (1 %)	29 (27 %)	10 600	39 200	1,1
40–49 år	123	22 (18 %)	7 (6 %)	28 (23 %)	26 400	116 200	3,3
50–59 år	48	10 (21 %)	8 (17 %)	18 (38 %)	10 600	28 400	0,5
60 år–	18	1 (6 %)	4 (22 %)	4 (22 %)	8 000	36 200	0,1

Mest pengar, både i genomsnitt och totalt, har betalats in av låntagare i åldern 40–49 år.

Tabell 13 Andel uppsagda lån och inbetalningar, fördelat efter ålder

	Antal utredda	Antal uppsagda (andel av utredda)	Betalat efter uppsägning (andel av uppsagda)
0–39 år	107	14 (13 %)	1 (7 %)
40–49 år	123	35 (28 %)	7 (20 %)
50–59 år	48	20 (42 %)	8 (40 %)
60 år–	18	13 (72 %)	4 (31 %)

Låntagare som är 60 år eller äldre är de av de utredda låntagarna som fått högst andel lån uppsagda för omedelbar betalning, 72 procent av de utredda ärendena har sagts upp. Det är även de lite äldre låntagarna som oftast har gjort betalningar efter uppsägningen. Av dem i åldern 50–59 år har 40 procent betalat in efter att lånet sades upp, vilket kan jämföras med bara 7 procent av dem yngre än 40 år.

5. Diskussion och slutsatser

5.1 Få ärenden har hittills utretts

CSN har än så länge utrett relativt få ärenden för uppsägning där låntagaren också har aviserats om utredningen och därmed hotats av att få sin skuld uppsagd till omedelbar betalning. Till och med den 31 augusti 2014 har CSN utrett 296 sådana ärenden och 82 låntagare har fått sina skulder uppsagda.

Att det fortfarande är ganska få ärenden som har utretts och få lån som har sagts upp innebär att vi måste iaktta försiktighet i analysen av materialet. Eftersom det handlar om få ärenden kan inslaget av slump vara påtagligt, framför allt när det gäller inbetalda belopp. Några få låntagare som gjort stora inbetalningar påverkar resultatet. Urvalet av ärenden som har utretts behöver inte heller vara representativt för dem som är ”dåliga betalare” och kan vara styrande för resultatet. Följande slutsatser ska därför ses som preliminära.

5.2 Vilka har varit föremål för utredning av uppsägning av lån?

Hittills har CSN enbart utrett ärenden för uppsägning av lån för låntagare som är bosatta i Norge, Finland, Danmark, Storbritannien och USA. Det är alltså bara låntagare som varit bosatta i dessa länder som direkt har påverkats av införandet av regeln. För att bestämmelsen om uppsägning av lån ska få större verkan är det viktigt att CSN utvidgar arbetet och säger upp lån även för låntagare som är bosatta i andra länder. Vidare bör myndigheten planera för och driva processer i fler länder.

5.3 Har det blivit enklare att driva in ärenden i utlandet?

Det huvudsakliga syftet med att införa en möjlighet att säga upp lån till omedelbar betalning var att effektivisera indrivningen av studielån i utlandet. Frågan är om möjligheten att säga upp lån till omedelbar betalning lett till att det blivit enklare att driva in lån i utlandet?

Innan det fanns möjlighet att säga upp lån kunde enbart förfallna årsbelopp drivas in. Det ledde till svårigheter framför allt på grund av att det förfallna beloppet förändrades över tid. Dessutom var det svårt att förklara för de utländska domstolarna hur återbetalningen av studielånen fungerade. Om låntagaren trots domen inte började betala på lånet kunde det även bli aktuellt att vidta nya rättsliga åtgärder för nya belopp som förfallit till betalning vilket inte var ett effektivt arbetssätt. I och med att bestämmelsen om uppsägning infördes beslutade CSN om en rutin som innebär att vi enbart vidtar rättsliga åtgärder i utlandet för lån som är uppsagda till omedelbar betalning.

Den nya rutinen kom till eftersom regeln om uppsägning hade för avsikt att användas innan CSN vidtog rättsliga åtgärder i utlandet. Den omständigheten att CSN numera enbart går vidare med uppsagda lån till domstol har medfört att mycket

färre lån går vidare till rättsliga åtgärder. En utredning om uppsägning är tidskrävande och det innebär att ett begränsat antal lån sägs upp varje år. Tidigare vidtogs rättsliga åtgärder för en stor mängd av de låntagare som är bosatta i Norge, Finland och Storbritannien om de inte betalade inkassobyråns krav.

CSN har uppmärksammat att färre ärenden går vidare till rättsliga åtgärder men att de ärenden som numera går vidare är bättre utredda. Hela skulden omfattas också numera av domen. Det bör dock övervägas om det i alla lägen ska vara nödvändigt att först säga upp lånet innan rättsliga åtgärder vidtas. Det gäller till exempel i Norge där det finns ett förenklat förfarande för att driva in förfallna belopp och där en stor del av beloppen kan bli betalda på detta sätt.

5.4 Möjligheten driva in studielånet påverkar betalningsviljan

En slutsats hittills är att möjligheterna att driva in skulder tycks betyda ganska mycket för låntagarnas agerande när ett lån sägs upp. I länder där det är förhållandevis enkelt att driva in en skuld – Sverige, Norge och Finland – är det en jämförelsevis hög andel av låntagarna som betalar in på lånet efter uppsägningen. I länder där det är svårare att driva in skulden, exempelvis i USA och Storbritannien, är det en låg andel som betalar efter uppsägning. Sannolikt påverkar även närheten till Sverige betalningsviljan. Den erfarenhet som de handläggare som jobbar med dessa frågor har är att ju längre från Sverige låntagaren är bosatt, desto lägre är betalningsviljan.

Däremot är de genomsnittliga inbetalningarna från låntagare i USA och Storbritannien ganska stora. Utdelningen av CSN:s insatser kan därför vara väl så goda när det gäller låntagare i dessa länder. Det kan dock vara värt att fundera på om lån ska sägas upp snabbare i länder där det är enkelt att driva in skulder, samtidigt som uppsägning avvaktas i länder där det är svårare att driva in skulder. I dessa senare länder tycks hotet om uppsägning ofta lika effektivt som en uppsägning. Mot detta resonemang talar dock att det inbetalda beloppet ofta kan bli högt efter en uppsägning, i de ganska få fall låntagaren betalar. Summan av inbetalningarna är också högre efter uppsägning än under utredningstiden.

5.5 Låntagare med högre skulder betalar in mer

Ytterligare en slutsats av det hittillsvarande arbetet med uppsägning är att det verkar mest effektivt att arbeta med lite högre skulder. Bland låntagare med högre skulder (över 300 000 kronor) tycks utfallet bli bäst, både när det gäller andelen som betalar och när det handlar om inbetalda belopp.

5.6 Hur mycket tid ska CSN lägga på ärendena innan uppsägning?

Innan CSN beslutar att säga upp ett lån till omedelbar betalning gör CSN stora insatser för att få låntagaren att börja betala. I de fall CSN får kontakt med låntagaren kan det bli en ganska långdragen handläggning där låntagaren dels får möjlighet att nyttja trygghetsreglerna och dels ges möjlighet att få en betalningsplan. De

handläggare som arbetar med dessa ärenden har påpekat att det i vissa fall kan vara svårt att bestämma sig för när ärendet ska avslutas. Som nämns tidigare kan ärendet avslutas på flera olika grunder. Om en låntagare till exempel börjar betala i enlighet med en betalningsplan kan det vara svårt att avsluta utredningsärendet eftersom det finns risk att låntagaren slutar att följa planen. Det kan också vara svårt att veta om det är aktuellt att säga upp skulden eller om låntagaren ska få ytterligare chanser att lämna in handlingar.

De som har betalat under utredningstiden, men före en eventuell uppsägning, har i genomsnitt betalat in 32 700 kronor. Totalt har inbetalningarna före uppsägning lett till att 2 miljoner kronor har betalats in. De som betalar efter att deras lån har sagts upp till betalning betalar i genomsnitt in högre belopp. I genomsnitt har de betalat in 152 500 kronor per låntagare. Totalt har 3 miljoner kronor betalats in efter uppsägning.

Större belopp betalas alltså in efter uppsägningen. Vid den tidpunkten är dock även ett större belopp förfallet till betalning. Värt att lägga märke till är att det procentuellt sett är färre låntagare som betalar efter uppsägningen – 28 procent av kvinnorna som var aktuella för uppsägning betalade någonting på sitt lån under utredningstiden och 14 procent betalade efter uppsägningen. Av männen har 33 procent betalat något under utredningsperioden och 6 procent har betalat efter uppsägningen.

Om CSN:s målsättning är att få in så mycket pengar som möjligt bör arbetet innan uppsägning i så stor utsträckning som möjligt effektiviseras.

Referenser

CSN (2008). *Ändringar i bestämmelser om beviljning och återbetalning av studielån*. Promemoria. Diarienummer 2008-119-9797.

Prop. 2009/10:141 *Rättvist och effektivt - förändringar i studiestödsystemet*.

Utbildningsdepartementet (2009). *Uppsägning av studielån till omedelbar betalning* Promemoria. U2009/6570/SV.